СТАНОВИЩЕ

ОТ СЪВЕТА ЗА РАЗВИТИЕ НА ГРАЖДАНСКОТО ОБЩЕСТВО, КОНСУЛТАТИВЕН ОРГАН КЪМ МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ

ОТНОСНО:

ЗАКОНОПРОЕКТ ЗА РЕГИСТРАЦИЯ НА ЧУЖДЕСТРАННИТЕ АГЕНТИ

сигн. 52-654-01-74 / 26.06.2026 г.

УВАЖАЕМИ ГОСПОЖИ И ГОСПОДА НАРОДНИ ПРЕДСТАВИТЕЛИ,

Съветът за развитие на гражданското общество (СРГО) е създаден на основание чл. 4, ал. 3 от Закона за юридическите лица с нестопанска цел (ЗЮЛНЦ) и съобразно правомощието му по чл. 4, ал. 4, т. 1 от ЗЮЛНЦ изразява своето становище относно внесения в 52-ото Народно събрание проект на Закон за регистрация на чуждестранните агенти:

СРГО неколкократно е изразявал категоричното си становище за отхвърляне на горепосочения законопроект, внасян в няколко поредни Народни събрания. С предлагания законопроект сериозно се ограничават и нарушават конституционно гарантираните граждански и политически права на българските граждани и по-конкретно - **свободата на изразяване и правото на сдружаване**. Също така, законопроектът **противоречи на чл. 8, 10, 11 и 14 на Европейската конвенция за правата на човека, на Общите насоки за свободата на сдружаване на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа и Венецианската комисия и на други международни актове за защита правата на човека, по които България е страна.** Предлагат се мерки в **нарушение** и на правото на **Европейския съюз** за свободата на движение на капитали и гарантираните с **Хартата на основните права на ЕС права на защита на личните данни, на сдружаване, на личен и семеен живот.**

През септември 2024 г. Специалният докладчик на ООН за правото на свобода на мирните събрания и свободата на сдружаване, Специалният докладчик по свободата на изразяване на Междуамериканската комисия по правата на човека, Специалният докладчик за защитниците на правата на човека и координатор по репресиите в Африка и Африканската комисия по правата на човека и народите, представител на Индонезия в ASEAN, Междуправителствената комисия по правата на човека и Бюрото за демократични въпроси на Организацията за сигурност и сътрудничество излязоха с Обща декларация[1] посветена на темата за защитата на правото на свобода на сдружаване в светлината на закони, етикирани като закони за „Чуждестранни агенти“/„чуждестранно влияние“. В нея се изразява „*особено дълбока загриженост относно все по-широкото разпространение на рестриктивни закони, целящи да възпрепятстват или сериозно да засегнат упражняването на правото на свобода на сдружаване и на мирни събрания, наред с други*

[1] https://www.ohchr.org/en/statements/2024/09/un-and-regional-experts-call-urgent-protection-civic-space-amid-global-uptick

права“. Отбелязва се, че в различни региони на света се предлагат законодателни инициативи за „чуждестранен агент“/„чуждестранно влияние“ и законите с подобен ефект въвеждат **ненужни, непропорционални и дискриминационни задължения, ограничения или забрани за сдружения**, попадащи в широкото определение за „чуждестранен агент“/„чуждестранно влияние“ (или подобни). Категоричната позиция в декларацията е, че подобни закони не отговарят на изискванията на международното право и стандартите в областта на правата на човека и рискуват да предизвикат непропорционално и заклеймяващо въздействие върху сдруженията, следователно те със сигурност ще имат обратен, нежелан ефект - ще намалят способността на сдруженията на гражданското общество да играят жизненоважната си роля за осигуряване на прозрачност и демокрация.

В Декларацията се посочва още, че Държавите са длъжни да зачитат, защитават и улесняват упражняването на правото на свобода на сдружаване и всички закони, политики и всякакви законодателни и политически инициативи или изменения следва да отразяват тези изисквания и със сигурност трябва да се въздържат от приемане на законодателство, подобно на това за „чуждестранните агенти“/„чуждестранното влияние“, или от предлагане на такива инициативи.

Законопроектът, внесен от народни представители от ПГ „Възраждане“, по своя обхват е **изцяло противоконституционен и противоречи на международните стандарти**. Той засяга неограничен кръг – физически и юридически – лица, които според широките дефиниции, предвидени в него, ще попаднат под санкцията му. Законопроектът предвижда не само изрична регистрация, но и забрана за упражняване на дейности в много сфери. Забраните за упражняване на дейност са изключително широки: в държавни и частни детски градини, училища и центрове за подкрепа за личностно развитие, регистрирани по Закона за предучилищното и училищното образование, в държавни и частни университети, получили акредитация от Националната агенция за оценяване и акредитация и създадени при условия и по ред, определени от Закона за висшето образование, в обекти и ведомства на министерството на отбраната, както и в обекти свързани с националната сигурност на страната, в обекти и ведомства на министерството на вътрешните работи и министерството на правосъдието, както и в БАН. Забраните се разпростират и върху свързаните с организациите физически лица – учредители, управители, съдружници, представители и получатели на определени плащания - без каквато и да е индивидуална преценка. Наред с това на „чуждестранните агенти“ се забранява участие в политически дейности, лобиране и предизборна агитация под каквато и да е форма, както и осъществяване на „дейности, които могат да окажат влияние върху вътрешната или външната политика на страната“ -формулировка, която на практика изключва нарочените за „агенти“ от публичния живот.

В обхвата на закона ще попаднат **всички действащи юридически лица с нестопанска цел**, които осъществяват дейност по Закона за социалните услуги, Закона за предучилищното образование и др. и **предоставят социални и образователни услуги, като дейността им ще бъде забранена**. Ще бъдат засегнати всички организации, които осъществяват дейността си по Закона за висшето образование и др.

По същество **не е направен анализ в съпровождащата законопроекта „предварителна оценка на въздействието“ за щетите**, които ще бъдат нанесени в социален,

икономически и политически аспекти в резултат на спиране на дейността на неограничен кръг частно-правни субекти, в това число и санкциите, които ще бъдат наложени на Република България заради нарушаване на задълженията ѝ по международни актове, които е ратифицирала и които, съгласно чл. 5 от Конституцията, имат предимство пред нормите на вътрешното право, които им противоречат.

Законопроектът засяга не само по-голямата част юридически лица, но и физически лица – обикновени граждани, давайки възможност те да бъдат дефинирани като „чуждестранни агенти“, ако получат най-малко 1000 евро от чужбина в рамките на една данъчна година, освен ако не са получени в някой от изрично изброените в законопроекта изключения (напр. търговски сделки, дарения за лечение). Според предвидените в проекта правила, за „средства“ се приема всяка материална облага, която има парично изражение и може да бъде оценена в пари, или „*средствата предоставени ... чрез обучение, семинари и образователни курсове и програми, социални дейности или проекти*“, оценими на над 1000 евро. За финансиране от чужбина се счита и покриване на разходи за „*обучения, семинари и образователни курсове и програми, социални дейности или проекти*“.

Тези правила биха засегнали всяко дарение, което биха получили не само граждански организации за подкрепа на техните каузи (подкрепа на хора в неравностойно положение, опазване на природата, съхранение на културното богатство и пр.), **но и всеки български гражданин, получил финансов превод от близките си в чужбина,** които попадат в дефинициите на закона. Под обхвата биха попаднали и български творци, учени и специалисти, получили международни награди, стипендии, хонорари или възнаграждения от чуждестранни възложители.

Изключени изрично от обхвата на закона са само религиозните организации, спортни клубове и изрично изброени видове търговски дружества (застрахователни дружества, финансови институции и търговски дружества, занимаващи се професионално с дейност или занятие, подлежащи на лицензионен режим извън този по Закона за радиото и телевизията), както и организациите в здравеопазването и здравните грижи и дейностите, финансирани със средства от Европейския съюз. Тази селективност допълнително подчертава дискриминационния характер на законопроекта – един и същ чуждестранен произход на средствата води до специален статут и ограничения за едни обществени дейности, но не и за други.

Законопроектът предвижда и тежки санкции и стигматизиращи последици: глоби от 700 до 3000 евро за физическите лица и от 3000 до 7000 евро за останалите субекти, а при повторно нарушение – съответно от 3000 до 7000 евро и от 10 000 до 15 000 евро; служебно вписване като „чуждестранен агент“ и уведомяване на Националната агенция за приходите за извършване на данъчна ревизия; задължително обозначаване като „чуждестранен агент“ на интернет страници, публикации, изображения и видеоматериали; ежегоден финансов одит. Обозначението се заличава едва пет години след регистрацията или последното уведомление, а преходните разпоредби изискват регистрация и на лицата, получили чуждестранно подпомагане през предходните пет години – т.е. новият режим ще се прилага и спрямо средства, получени законно и прозрачно преди приемането му.

Законопроектът за регистрация на чуждестранните агенти е пореден пример за **анти-демократичната тенденция през последните години**: законодателната инициатива

да се използва за стигматизиране на гражданските организации в България и за атака срещу основополагащите разбирания за защита на граждански права – свободата на изразяване, на сдружаване и на мирни събрания на гражданите.

В годините на демократично развитие на България гражданските организации затвърдиха своята съществена роля в решаването на социално значими проблеми. Именно заради това е особено важно отговорното и стриктно изпълнение на механизмите на правовата държава, част от които е защитата на гражданските права и свободи, включително и особено от посегателство от страна на държавата, както и осигуряването на благоприятна среда за тяхното упражняване. Припомняме също, че институциите и политическите субекти, които се борят за участие в управлението, трябва да се отчитат пред хората, а не обратното.

СРГО определя внесения законопроект за ретроградeн, дискриминационен и притеснителен. С него се прави опит, заради партийни интереси, да бъдат ограничавани, утвърдени в условията на демокрация, ценности и постижения на гражданското общество. По същество този документ ни връща назад във времена, когато основни човешки права и демократични принципи не бяха зачитани.

Внасянето на този законопроект в условията на сериозни кампании, насочени към участието на България в Европейския съюз, и то след присъединяването на страната към еврозоната, вземайки предвид неговите ценности и принос към развитието на България, е симптоматичен знак за **опитите на различни сили да откъснат България от нейния европейски път на развитие.** Подобен закон нарушава и всички други международни инструменти за защита на гражданските права, приети от Организацията на обединените нации и Съвета на Европа, и създава реална опасност България да бъде посочена като държава, която не дава достатъчно гаранции на своите граждани за свободно упражняване на гарантираните от собственото им законодателство права.

Бихме искали да припомним и за Решението на Съда на Европейския съюз, в резултат на което аналогичния закон за чуждестранните агенти в Унгария (познат като Закон за прозрачност в Унгария) беше обявен за противоречащ на правото на ЕС. Решението установява, че Унгария е нарушила задълженията си по чл. 63 ДФЕС и членове 7, 8 и 12 от Хартата на основните права на Европейския Съюз и определя въвеждането на разпоредбите, наложили задължения за регистрация, деклариране и оповестяване на категории от организации на гражданското общество, получаващи пряко или непряко чуждестранна подкрепа, за дискриминационни.

СРГО призовава всички парламентарни групи отново да отхвърлят този проект и да заемат категорична позиция в защита на гражданското общество, на конституционните права на българските граждани, на авторитета на България като развита страна, част от съвременната демократична общност.

Членове на Съвета за развитие на гражданското общество:

Фондация „Български център за нестопанско право“

Фондация „Заедно в час“;

Сдружение „Български дарителски форум“;

Сдружение „Български Хелзинкски комитет“;

Фондация „Работилница за граждански инициативи“;

Сдружение „Асоциация на европейските журналисти-България“;

Фондация „Антикорупционен фонд“;

Българска фондация биоразнообразие;

Сдружение „Национален младежки форум“;

Сдружение „Форум гражданско участие“;

Фондация „Български фонд за жените“;

Сдружение „Център за междуетнически диалог и толерантност „Амалипе;“

Фондация „Карин дом“;

Фондация „За нашите деца“.